ԵՐԱՍՏԱՆ

Տարեգրական Լուրեր

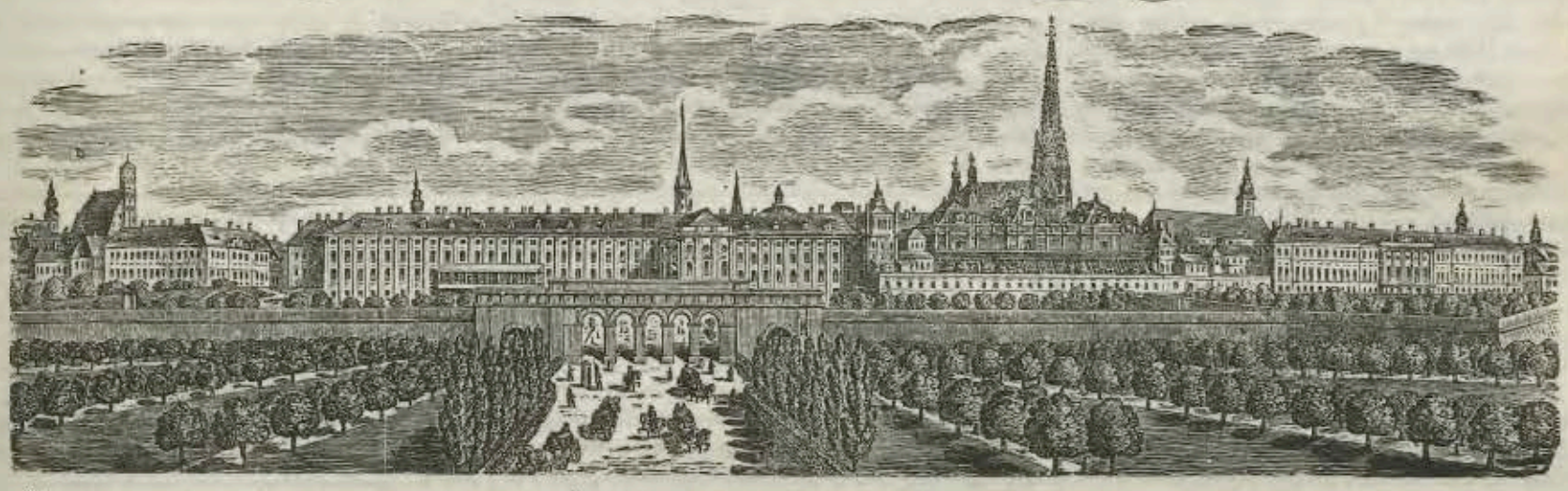

թիւ 7 — 17 (5) ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ — 1852

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՂԵՑԻ. Օրենսդիր ժողովքին անդամոց ընտրութիւնը։ Լորդ Փիլիպսոնին տրուած նամակը։ Դիմումներ։

ԸՆԴՈՒՍ. Խորհրդոնական խօսակցութիւններ։

ՖԻՐԱՆՍԻՍ. Ընտրելու անձանց մասին հրամանագրոյն փոփոխման առաջարկութիւնը։

ՀՈՒՍԱՅԻ ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ. Զորք։ Սարդինիայի հետ հաշտութիւն։

ՍՊԱՆԻԱ. Թագաւորական վիրաւորութիւն ոճիրը։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ. Ազգաբնակութեան վրայ արուած անրի մը վրայ։

ԱՍԻԱ. Պատերազմական պատրաստութիւններ։ Ասիայի գեղանը հայոցագրգռութիւնը կը կրկնի։

ՍԻՈՒԹԵՆԻՆԵՐ. Ազգաբնակչաց թիւը։ (Շարունակութիւն։)

ԱՄԵՐԻԿԱ. Հին սիրայրն Ամերիկայի Միացեալ Պետութեանց ամուսնանալու եւ յաւակնոտ մը եւ Հանելուկ կեան ու նպատակը։

ԲԵՆԱՍԻՐԵՐՆԵՐ. Տարբեր լուրեր եղանակներէ։

ԳԱՂԻԱ

ՓԱՐԻԶ, Փետրուարի 3։ Օրենսդիր ժողովքին անդամներուն ընտրութեան օրէնքն այսօր հրատարակուեցաւ։ Երեւելի մասերը հետեւեալներն են։ Ինչպէս որ յայտնի է՝ առհմանագրութեան բաժին նոյնով՝ իրաքանչիւր նահանգներու մէջ 35,000 ընակող մէկ պատգամաւոր պիտի՝ ընտրեն։ Ընտրութեան օրէնքն ամ որոշումն առնել կը բացայայտէ, ինչու որ ամ նահանգներուն՝ որոնց մէջ 35 հազար ընտրողներէն դուրս մնացած ընտրողներուն թիւը 23,000ը կ՚անցնի, երկրորդ պատգամաւոր մ՚ալ ընտրելու իշխանութիւն կու տայ։ Ակնկալ կը հիանան որ օրէնքիր ժողովքին պատգամաւորներուն թիւը՝ 261 պիտի՝ որ ըլլայ։ Աշխարհ ու գաղութականութիւնները պատգամաւոր պիտի չեն ունենար։

Ինորութեան քուէարկութիւնն անընդմիջական է։ Ցայսմ ինքն բոլոր ընտրութիւնն իրաւունք ունեցողներն ուղղակի կամ՝ անձամբ՝ պատգամաւոր պիտի՝ որ ընտրեն, չէ թէ առջի անգամ՝ ընտրուողներն նորէն ուրիշ մը պիտի՝ ընտրեն, որն որ էրկնկան քուէարկութիւն կ՚ըսուի։) ընտրութեան իրաւունքն ալ ընդհանուր է։ Ընտրութեան ժողովներն իրաքանչիւր հասարակութիւններուն գլխաւոր տեղերը պիտի գումարուին։

Լեռն Պոնապարտի 21 տարեկանէ եւեր. երկու հեռաւոր պայմաններով ընտրելու իրաւունք ունի, որոնց առջինն ան է որ քաղաքացի եւ քաղաքական իրաւանց տէր ըլլայ, եւ երկրորդն՝ որ հասարակութեան մէջ վեց ամիս բնակած ըլլայ։

Օրենսդրութեան ան հասարակութիւններուն ցուցակին մէջ պիտի՝ անցնին, ուր որ գիւղորայ թեան գրուելն յատակ կը բնակէին։ Բայց ան տեղն միայն պատգամաւոր ընտրելու ժամանակից կրնան ըլլալ, երբ որ ընտրութեան ժամանակն ան հասարակութեան մէջ են, ուր որ գիւղորայ թեան դրուելն։

Լեռն ընտրողներու՝ որոնք 25 տարեան հասած են, ընտրելու իրաւունք ունին, առանց բնակութեան պայման մ՚ըլլալու։ Խոշակով տեղութեան պարտուն մը վարձը՝ պատգամաւոր չկրնար ըլլալ։

Ուրիշ մասնաւոր հրովարտակ մը կը ծանուցանէ թէ ընտրութիւնները փետրուարի 29ին պիտի սկսին։ Լուս այսմ՝ ծերակրան ու օրէնսդիր ժողովքը հաւանական որ Մարտի մէջ գումարին։

— Երանի մը սրբ վեր ընկերութիւնոյ պահնորդուն մէջ Նէմուրի դքսէն ու. Գուէնվիլի իշխանէն գրուած ու Լուդ. Փիլիպոս թագաւորին կուսակցասարներուն ուղղուած թղթի մը կը պարի, որուն մէջ մասնաւոր իրենց շարհակալ կ՚ըլլան որ իրենց ընչից դրամաց վրայ եղած հրամայականներն դէմ բողոքեցին, ու անիրաւութեան ու բռնութեան ընդդիմացան։ Իշխաններդ նոյն թղթին մէջ կը քանքարին Լուդ. Նարոլէոնին՝ իրենց հօրը դէմ գրածներուն վրայ, եւ միայն անով կը մխիթարուինք որ, կ՚ըսեն, ան խօսքերն ան ատեն միայն կարելի եղաւ հրատարակել՝ երբ որ գրեթէ բոլորը Գաղղիա պաշարման վիճակի մէջ կը գտնուի եւ ժողովրդեան բոլոր ազատութիւնները ճնշուած են։

— Լեռոյ Դէն ներքին գործոց պաշտօնեան արդարութեան ու պատերազմի պաշտօնէից հետ շրջաբերական թղթի մը գրեց, որուն նայելով՝ քաղաքական յանցաւորները գաստով գիւղորական յանձնարարական ժողովքները պիտի լուծուին։ որպէս զի յանցաւորներուն համար աւելի մեծ գիւղութիւն ըլլայ։ Նոյնպէս եօթը լեռնակողմեան պատգամաւորները Գալն տարագրելու վճիռը՝ հասարակապետութեան պահպանիչին ընդհանրոյ աքսորուելու փոխարարուեցաւ։ Ազատուելիներէն շատերուն հրաման տրուեցաւ որ իրենց հայրենիքը կրնան մնալ։ Ամէն տեղ ան բանտարկեալներն՝ որոնք ուրիշներէն զրկեր հանուած էին, ազատուեցան։

ԱՆԳԼԻԱ

ԼՈՆԴՈՆ, Փետրուարի 4։ Երկիր ժամը 3ին խորհրդարանը բացուեցաւ, եւ պահպանութիւնը կարգացուելէն ետքը՝ նորէն երկու ժամ գոցուեցաւ։ Ժամը 3ին ատենապետները դարձեալ ժողովեցան, բայց քիչ մարդ եկած էր։ Պալատէն կողմն եղող ատենակալաց մէջ՝ Փարիզի դեսպանութենէ նոր դրածք նորանոցի մարդիկն ալ կը գտնուէր։ Տերութեան ատենագրիրը պահպանութիւնը նորէն կարդալէն ետքը՝ Էլլենբոր կոմսը ոտք ելաւ եւ նոյնին պատասխանը տուաւ։ Ասկէ ետքը Լորտ Ոգոնը սկսաւ խօսիլ եւ նախ նոյն պահպանութեան գանգատն մասերուն վրայ տժգոհութիւն յայտնեց, քանզի թէ անոր մէջ երկրագործութեան ոլորտիքի վիճակին վրայ ամենեւին յիշատակութիւն չկայ։ Ետքը խօսքն արտաքին տէրութիւնոց հետ եղած յարաբերութեան վրայ դարձնելով՝ բուռ թէ Փարիզի հասարակապետութեան գահիրէսը մը երկրին նկատմամբ խաղաղական դիտաւորութիւն ունի։ անդրկիսան լորդարդ՝ Լուդովիկոս Նարոլէոնին դէմ լսածներուն բերանը վար զարկաւ, եւ Գաղղիոյի հիմնական անորոշ վիճակին մէջ՝ Անգլիոյի պաշտպանողական կարգադրութիւններ ընելն հարկաւոր ցուցուց։ Դաւեր Իրլանդայէն գայող բաղմութիւն գաղթականաց վրայ ալ խօսեցաւ, միանգամայն ընտրութեան օրէնքին նորոգութեան դէմ դրաւ, ցուցնելով թէ հիմնական ատենս մեծ քաղաքներուն մէջ ընկերավարաց ապրելութիւնը ասոնցմէ կարգած ըլլալով՝ այսպիսի փոփոխութիւն մը շատ վտանգաւոր կրնայ ըլլալ։ Նոյն օրուան պատգամաւորաց խորհրդարանի մէջ Լորտ Բասսէլ Սկիզ Հալին՝ Լորտ Բալմերսթընին հրաժարականին վրայ բրած հարցման պատասխան տալով՝ ըսաւ որ թէեպէտ եւ ան քանի մը ամսոց պատճառեց, ի վերայ այսր ամենայնի Լորտ Բալմերսթընին հետ կառավարութեան գլուխը կենալը բացարձակապէս անկարելի եղած էր։ Ան բանիս հաստատութեան համար՝ Լորտ Բալմերսթընին առջեւ Լոնտոնի մէկ շրջանակին պատգամաւորութեան ըրած խօսակցութիւնն յառաջ բերաւ, որն որ ապտաքին գործոց պաշտօնատանին մէջ Եւրոպայի տիրող իշխաններուն շատերուն դէմ անարդիւ խօսքեր բուռ։ Ասպիսի խօսքեր ըսելը Անգլիայի պաշտօնի մէջ՝ իր թագաւորին, իր ընկերներուն եւ օտար տէրութեանց ուղղած պատուոյ թեան բոլորովին հակառակ է։ Ասկից զատ՝ երբ որ Փարիզի մէջ Դեկտեմբերի 2ին կէսգիշերը պատահեցան, նոյնտեղայ անգլիական դեսպանը հրաժարն ընդունէցաւ, որ ամենեւին Գաղղիայի ներքին գործերուն մէջ չխառնուի։ Ան ծանուցման հակառակ Լորտ Բալմերսթընն Լոնտոնի կեցող Գաղղիական դեսպանին հետ խօսակցութիւն ըրաւ, եւ իմ ան քանիս նկատմամբ իրեն ըրած հարցումն՝ անարդական ելգանակաւ մ՚առանց պատասխանի թողաց։ Դարձեալ Լորտ Բալմերսթընն իր կողմանէ Լորտ Դրամանպիին հրահանգներ խուրեց, որոնցմով կառավարութեան մինչեւ հիմա բռնած ընթացքին հակառակ հասարակապետութեան գահերեցին գործողութիւններուն Անգլիայի բարոյական հաւանութիւն տուաւ։ Ան պարագաներուն մէջ Լորտ Բալմերսթընին իր պաշտօնէն երլլուն եւեւ ելլալու սպառնեցաց։ Լորտ Բալմերսթընն ջանայ Լորտ Ռասսելին ըրած պատճառներու տակաւորցնել։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՊԵՐԼԻՆ, Փետրուար 7։ Նոր Պրուսիոն լրագրին բաժին նայելով՝ ան օրերս տերութեան կոմսներ՝ մնաքի ընկերութեան մէջ եղող տերութեանց, Մոլտոի տիկնները գումարուելու։ Ժողովքին դալու համար հրաւէր պիտի՝ երթայ։

— Փետրուարի 7ին խորհրդարանին առաջին տեղեկին մէջ քանի մը երեւելի պատգամաւորներ խնդրագիր մ՚առաջարկեցաւ, որն որ նոյն առաջին տեղեկին կարդուելու վրայ է։ Ան առաջարկութեան մէջ կը խնդրուի որ Սիլեզիոյ գրաւութեան ճամբով հետեւեալ որոշումներն ընէ։

Ա. Յօդ. 1850ին Յունուարի 31ին ստորագրութեան 65, 66, 67 եւ 68երորդ յօդուածներուն տեղ՝ թագաւորական հրամանաւ առաջին տեղեկին կարդուելու ուրիշ նոր մը դրուի։

Բ. Յօդ. Առաջին տեղեկը կազմուի

1. Թագաւորական գերին չափահաս իշխաններէն։

2. Հոհենցոլլերի իշխանական տներուն գլխաւորներէն։

3. Պրուսիայի մէջ գտնուած հին տիրող իշխաններուն գլխաւորներէն։

4. Ընտանիքներուն դպնաւորներէն, որոնց իրաւունք պիտի տրուի յաջորդութեամբ առաջին սենեկին մէջ նստելու եւ քուէ ձգելու։

5. Ընտանիք եկեղեցական ընկերութիւններուն պատգամաւորներէն, որոնց որ թագաւորը նոյն իրաւունքը կու տայ։

6. Ընդհանրի քաղաքներուն ու հասարակութիւններուն պատգամաւորներէն, որոնց թագաւորը առաջին սենեկին մէջ երեսփոխան ունենալու իրաւունք պիտի տայ։

7. Ընդհանրի անդամներէ, զորոնք թագաւորը ցկեանս կամ ժամանակ մը պիտի անուանէ։

Գ. Յօդ. Առաջին սենեկին կազմութիւնը 1852ին Օգոստոսի 7ին սկսաւ։ Մինչեւ նոյն ատեն՝ 1850ին Ապրիլի 30ին տրուած ընտրութեան օրէնքը մնայ։

Մնացեալ 10ին ու առաջարկութեան վրայ քննութիւն ու վէճ եղաւ, նոյնը նորէն կարդացին եւ շատերէն պաշտպանուելէն ետեւ՝ դահիրեցին խնդրելով յանձնաժողովի մը յանձնուեցաւ։

ՀԹՈՄԱՅԻ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

Լիտլեթոնտան լրագիրը կը ծանուցանէ որ քահանայապետական քանակը 20,000ին անցաւ, օրն որ 5000ական հոգի ունեցող՝ երկու սատար լիզէոն մը, 3500ական հոգի ունեցող երկու տեղական գումարատակ, մէկ վիշապագոյս գումարատակ, 5000 հեծելազօր, 1500 ասանաւոր օրսարդներ ու երկու թիւնամիւռիզ վաշտ։

— Այս օրերս Ս. Քահանայապետը երկու անգամ կարդինալներու արարաց կարգի ժողովք ժողվեց, Սանտարի կոմսին Բարդենիայի կողմերէ ընտրած հաշտութեան վերջի առաջարկութեանց վրայ խորհելու համար։ Այս լուրը գրողը կ'ըսէ թէ ապահովապէս կրնամ հաստատել որ Վասիկանեան արքունիքը Դուբրինի ու Պալարմի եպիսկոպոսներուն սահմաններէն հեռացուիլն իբրեւ եղած բան (fatto compiuto) պիտի ընդունի եւ Պեր. Գրանտենիին ու Պեր. Պարտոնուին տեղ իրենց կոմսութիւնքներուն ժողովքէն օրաշուրջ օգնականներուն ընտրուելուն պիտի հաւանի։ Բայց ասոր տեղ հեռակայ արքունիքը Դուբրինի դահիճին կը պահանջէ որ սիգգարատեան օրէնքներուն մէջ փոփոխութիւններ ըլլան եւ ի մասնաւորի թագաւորական հրամանաւ տրուելիք որ Դուբրինէն ու Հեռուիլին դուրս ուրիշ տեղ քաղաքական եկեղեցի չշինուի։

— Ընդհանրապէս կը յուսացուի որ արդէն ընդհանուր Զորեքշաբթին հանդէսն ուրիշ եւս մեծցնելու համար յանձնաժողովներ թագաւորին պիտի ըլլայ։ Ըստ այսմ վճռագիրը մ'ալ հրատարակուեցաւ, որուն մէջ մասնաւոր մեծամեծ մը քաղաքական յանցաւորներու համար կ'որոշուի որ նահանջական բանտերը չտարուին։

ՍՊԱՆԻԱ

Այնչափ թուերուս մէջ՝ գարլիզէն եկած հեւապրական լուրերէն առնելով՝ Սպանիայի թագաւորին վիճաւորութիւնը համառօտին ծանուցինք։ Այս անգամ նոյն եկեղեցադրութեան վրայ ուրիշ մանրամասն կը գրենք։ Թագուհին ամուսնոյ Շին պարտեն մնալուն մէջ, պատարագ սեռնելէն ետեւ՝ կէսօրէն ետեւ, ուրբաթ Ազգայ լուսաւորչական եկեղեցին պիտի երթայ ընտրհակայութեան համար։ Այս պատճառաւ բոլոր քաղաքը շարժման մէջ էր։ պարտէն մինչեւ եկեղեցին առնող ճամբաներուն երկու կողմը զինուորներ շարուած էին։ բոլոր անները գեղեցիկ օմայներով ու ծաղկներով զարդարուած էին եւ պատուհաններն ինչպէս նաեւ ճամբաները խուռն բազմութեամբ լեցուած։ Թագուհին բոլոր պարտականներուն ու իր ամուսնովը ճամբայ ելաւ եւ բոլոր ջանն սկսաւ դէպ ի եկեղեցին շարժիլ։ Ժողովրդոց խուռն բազմութեան պատճառաւ՝ որն նոյն իսկ պարտէն դուրսերը լեցուած էր, հաղիւ կրնային կամաց կամաց յառաջանալ, եւ երբեմն երբեմն կը սպասուէին կենալու։ Անգամ մ'առանց կեցած առեղեն՝ գեռ դարտէն մէջ ազատ քահանայի դգեստներով ծեր մարդ մը թագուհին կը մատնոյ, եւ. առջեւն խնդալով՝ ձախ ձեռքն ալ բերելով մը կը մատուցանէ։ Թագուհին՝ որ խիստ բարեսիրտ ըլլալով՝ ամենուին մէկն իրմէ մերժել չիցիսէր, կը ծռի որ ալեբարդին առնէ։ Մէյ մ'ալ նոյն ծերը վեր կը ցատքէ, զլխոյին տակէն կարճ դաշոյն մը կը քաշէ եւ թագուհոյն դրամել կ'ուզէ։ Տիկնոջը բանն խմնոտով՝ շուտ շարժում մը կ'ընէ եւ դաշոյնն ալ կ'ելնելու ջանալով ու Ա'ղջիկս, վա՛յ ալ՝ կանչելով՝ մէկ կողմէն կը գառնայ, որով ձախ կողմն ուղղուած դաշոյնը՝ ոչ թեւն ու կողը կը վիրաւորէ։ Այս ամենայն անանկ շուտութեամբ կ'ըլլայ, որ չորս կողմն ըլլողները չէին կրնար ալ ոչինչ ալ ելնել։ Հաղիւ կրնան հարուածին կրկնուիլը խափանել եւ ջարդարարը բռնել։ Թագուհին ձեռքը՝ վիրաւորած կողը կը տանի, եւ. քովինները կը տեսնեն որ արիւնը գլուխներէն դուրս կ'անցնի։ Ամէն մարդ իրար կ'ուզենին, ինչ ընելիքնին չեն գիտեր։ Թագուհին ամուսնոյն վրայ կ'ինայ։ իսկ Թոլոզ մարդկանցմէն՝ որ նորածին իշխանուհին՝ իւեագուհոյն ամենամեծ եռանդ կը տաներ, այրելութենէն կը մարի կ'ինայ, ոնոնք որ հաղիւ կրնան ոտան գրկէն առնել։

Այս ամենը զարմը շատ մը ջորս կողմը կը տարածուի, ամենուն ուրախութիւնը վերջին աստիճանի տրամութեան ու յուսոց տեղի կու տայ։ Ժողովրդոն ան աստիճանի կը հասնի չարագործին դէմ՝ որ կ'ուզէ զինքը պատառ պատառ ընել, եւ հաղիւ կրնան զինքն առնել մեռաւոր տեղ մը տանիլ։ Իսկ թագուհին պատգամակի մը վրայ գնելով՝ սենեակը կը տարուի, ուր որ հասարակն պէտ կը մարի եւ քառասուն մը աւելի նոյն վիճակին մէջ կը մնայ։ Խնդրը գլուխը պարուն պէս՝ առջի խօսքը կ'ըլլայ, Շեմ ուզէր որ զանիկայ ինձի համար մեռցնեն։ Բժիշկներն ու վիրաբոյժները վերքը քննելով՝ կը հաստատեն որ վատնոյ ուրիշ բան մը չէ։ Իրաք ալ եռանեռանկողները կը պատրաստեն որ երթալով ապէնիարա վրայ է։

Իսկ չարագործն՝ որն որ Մարդին Մէրինոյ կ'անուանի, 68 տարեան ծեր մարդ մըն է։ Ասիկա իսկապէս Գրանկիսկեան էր։ բայց 1821ին իր ամուսնանալուն համար մերժուելով եւ բոլորովին աշխարհահանի կարգ մտնելով՝ 1822ին ապստամբութեան մասնակից ըլլալուն համար՝ բանտարկուեցաւ։ 1824ին բանտէն ազատելով՝ Գատիսկա գնաց եւ մինչեւ 1841 հոն մնալէն ետեւ, նորէն Սպանիա դարձաւ։ Անմիջապէս գրան զատատանական քննութիւն սկսաւ։ գատաւորները քանացին իմանալ որ արդեօք ուրիշ ընկեր կամ դատակից ունի։ բայց ինք պատասխան տուաւ որ Եմէ իմ հոգւոյս 12 ընկեր ունենայի, աշխարհս տարբեր կ'ըլլար։ Դատաստանը լմննալով՝ մահուան վճիռ ընդունեցաւ։ եւ. թէպէտ թագուհին կ'ուզէր որ ընորհք ըլլայ, բայց պաշտանեալք աս բանիս գէշ հետեւութիւնները ցուցնելով՝ ստիպեցին որ արդարութիւնը կատարուի։ ուստի անոր կարգընկեցութեան ոտարարութիւնը կատարուելէն ետեւ՝ ամեցա Շին սպանեցաւ։

— Մադրիդի Լրագրէրը Յունուարի 27ին եղած թագաւորական հրամանագրի մը կը հրատարակէ, որուն մէջ թագուհոյն ուղեկցութեան համար հիմարարաց գունդ մը կը սահմանուի։ Այս գունդը կը կազմի Մինիստրներ խորհրդոյն 102՝ դաշոյնով, հրացանով ու ատրճանակով զինեալ անձինքներէ կը բաղկանայ։

— Մադրիդի հասարակութեան առեւանն որոշեց որ թագաւորուհոյն ծննդեան օրը ծնած ամէն մանչ կամ աղջիկ ապրի 6000ական ռէալ, իսկ նոյն իշխանուհոյն մկրտութեան օրը ծնածներուն՝ 8000ական ռէալ տրուի։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

1851ին Դեկտեմբերի 22ին Հնդկաստանէն եկած լուրերը կը ծանուցանեն թէ Անգլիացիք Ա. Զանիստանի վրայ նորէն պիտի արշաւեն, որուն պատճառն երկու անգլիացի պաշտօնականներուն՝ Հարարդ նահանգին մէջ (ուր ինհանատ խանը կը տիրէ) դատաստանութեամբ սպանուիլն է։ Պատմենք ու. Դոր սնուցամի երկու պաշտօնականք ապէ մանրամասնութիւնն ուզեցին զրպել, եւ. իրենց պաշտանին վրայ ունեցած հոկողութեան ցոյ եղան։ Ասոնք Ընդվնայոյ սահմանէն ոնդին անցնելէն եւ տարի երկու մնալէն ետեւ՝ եւ գաւառը տանելնին՝ լերանց լեռնակիները վրանին յարձակեցան եւ խոստացան որ իրենց կենաց կը խնայեն, եմէ որ զենքերնին ձգեն։ Ոդրոմիրները հաղիւ թէ զենքերնին թողուցին, անվտանգ դիրնք անհաստատութեամբ անմիջապէս մեռցուցին։ Խանը շուտով մը ասոր եղած դէպքին վրայ Ընդվնայոյ դնդապետին իր յարակցութիւնը յայտնեց եւ խոստացաւ որ պատժապարտներն իր ձեռքը կը յանձնէ։ բայց ասոր խոստումը մինչեւ հիմա չկատարուելով, կը կարծուի որ Ընդվնայոյ վրան պիտի արշաւեն։ Պոմբայ Գազէթ լրագիրը կը կարծէ թէ քիչ ժամանակուան մէջ նոյն վիրաւորներն ցեղերուն հետ պատերազմը պիտի սկսի։

ԱՄԵՐԻԿԱ

Ամերիկայէն կը գրեն թէ ծանրոյթութիւնն բաներնին մէջ մեծ գործունէութիւն կը տիրէ։ Հրամանն եղաւ որ շատ մը պատերազմական նաւեր եւ շատ ռազմանաւեր պատրաստուի։ Ի մէջ այլոց աս ալ կը զրցուի թէ Միջերկրական ծովուն մէջ եղած նաւատորմին երկու կամ երկու ուրիշ նաւերով պիտի ամրացուի։

— Նոր Եորկէն Յունուարի 17ին կը գրեն։ Պաշինկրոնի կեցող ամերիկեան գործակալ Հիւպշմանն ասպիրը Միրանանայ տէրութենէն առնուգրիր Պանիէլ Ուէբսթէրին մէկ խոստանութեան համար՝ զոր որ Գուշրիին պաշտօնական եղանակաւ տրուած կոչունքի մը մէջ խոստացաւ, նոյն կարգադրութեան պահելիքներն քանքառանց թողլի մը տուաւ։ Ուէբսթէր սեղանին վրայ երբ որ իրենց կենդանութեան պինի կը խմէին, բարձրաձայն՝ ասաց՝ ըսաւ։ «Պահանջատանէ անկախութեան, Մահաւոտանի ինքնագլխութիւն, Մահաւոտանի սահմանադրութիւն՝ իբրեւ Եւրոպայի ազգաց մէջ ինքնագլուխ ազգ մը»։ Նոյն խմբին մէջ հիւրընկալեան՝ գահիրեցին կը ծանուցանէր որ ինք շինիլ Ուէբսթէրին հետ պաշտօնական հաղորդութիւն ունենալ, որովհետեւ անիկա Եւրոպայի կառավարութիւնան դէմ այնպիսի ոնարգիչ խօսքեր ըսաւ եւ միանգամայն հարցուց որ ազգեալ Ուէբսթէրի դիտաւորն Միսրանանայ տէրութիւնց կառավարութիւնան պիտանի է։ Եթէ այսպէս է, ըսաւ, անտեսն հարկ է որ իմ պաշտօնս դադրեցնեմ, մինչեւ որ Վ. Իէնեպէն նոր հրամանն ընդունիմ։ — Նոյն քաղաքէն Յունուարի 23ին եկած լուրը կը ծանուցանեն որ Հիւլքէնսն ասպետն արդէն իր գնդապանական հարկադրութիւնը կատարեր եւ առ քան Վ. Իէնեպա գրեր է։

ՈՒՄՈՒՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Պր. Ռիկլէր Բիւլլն Հայոց Լրոյ Թերթերը։
(Շարունակութիւն. Տես թիւ. 4 եւ 5)

Պր. Ռիկլէր իր խօսքը յառաջ տանելով՝ մեր ուրախալ կատրը կը գրէ, զորն որ հոս յիշատակեց հարկաւոր կը տեսնենք։ «Հայոց, կ'ըսէ, կրոնական ունեցած սոսկալի ատանդն նախանձայուրութիւնն մեծ է. կաթողիկեայ-հոռոմական ըլլաց ու ջանք Հայերն իսպառ հետ երբեք բարեկամացնայ չի տեսնուիր, եւ. ասելի գործքի մը միայն ձեռ ղրկնել իրենց մէջ չիկանուիր։ Հայագիտիք կան գՅոմէկիը, գՅոյնը, գԼարայէլայնն, ինչպէս նաեւ գԵրասպին, բայց իրենց մտածմունքը բարեկամական խօսքերով կը ծածկեն»։

Պր. Ռիկլէրին հոս ըսածներուն ուսումնասիրութեան մասը գրեթէ բոլոր Եւրոպայի մատենարանաց աչքը գրկած է, եւ. ամէնն ալ ապ վրայ կը քանքառանն, բայց ինչպէս ուրիշ անգ. ակնարկած ենք *, աս տիրոյ եւրեւոյթը Հայ ազգն գոնէ քիչ մը կրթեալ մասերուն մէջ ան աստիճան չէ, ինչպէս որ Եւրոպացիք կը սատրապեն, եւ. ինչպէս նոյնն օրէ օր ալ նուազելու եւ. շիտիկը վրայ է, ինչպէս որ կը վայլէ ու պէտք է։ Քիստոնեայ կրնան ազգայ հիան ազգերը ոչ երբեք թոյլ կուտան ատելութեան, թշնամութեան ու հոկատարութեան կայ։

Իսկ իր խօսքին ընդհանուր կերպով ըսուած կարգով դարբերութիւնը կարդացող մարդ մը, կրնայ ուրիշ կողմանէ Հայոց պատմութեան կամ բնութեան տեղեակ չէ, պէտք է որ Հայ ազգն ալ ձեռաց մէկ տեսակին պէս սատարաւոյ եւ անմնոյ կարծէ, որովհետեւ ասով Հայք գրեթէ ամենայն ազգայ ուսեալ կը ցուցնուին, ուր որ ոնտարանութիւն է թէ Հայք վերջին աստիճանի սատարաւոր եւ սատարամէտ, եւ սատարին ծառայութեան մէջ իրենք զիրենք կը մատնեն ու. կը ջանին՝ նաեւ իրենց ազգանունն օրէ օր ալ նուազելու եւ. շիտիկը վրայ է, ինչպէս որ կը վայլէ ու պէտք է։ Քիստոնեայ կրնան ազգայ հիան ազգերը ոչ երբեք թոյլ կուտան ատելութեան, թշնամութեան ու հոկատարութեան։

Իսկ իր խօսքին ընդհանուր կերպով ըսուած կարգով դարբերութիւնը կարդացող մարդ մը, կրնայ ուրիշ կողմանէ Հայոց պատմութեան կամ բնութեան տեղեակ չէ, պէտք է որ Հայ ազգն ալ ձեռաց մէկ տեսակին պէս սատարաւոյ եւ անմնոյ կարծէ, որովհետեւ ասով Հայք գրեթէ ամենայն ազգայ ուսեալ կը ցուցնուին, ուր որ ոնտարանութիւն է թէ Հայք վերջին աստիճանի սատարաւոր եւ սատարամէտ, եւ սատարին ծառայութեան մէջ իրենք զիրենք կը մատնեն ու. կը ջանին՝ նաեւ իրենց ազգանունն

* Տես Լիլիա, 1849 թիւ. 50, եւ 1850 թիւ. 6։ Ազգայ հատուածներուն մէջ։

Իսկ ան՝ որ կ'ըսէ Հայերուն հիմնական Ռուսաց հետ ունեցած յարաբերութիւնը վրայ, միայն այնտեղ ուշադիր է, որչափ որ գրեթէ բոլոր Եւրոպացոց վրայ ալ կիրառուած է, եւ որուն ընդհանուր պատճառներուն չեն կրնար անծանօթ բլլալ տոհմագրութիւնեան կամ ազգերու բարքին հմտանողը։ Իսկ Հայոց նկատմամբ ունեցած մանաւանդ պատճառները պէտք է գլխաւորապէս Թիւրանդեան կայսրութիւնն ու միանգամայն Հայ ազգին պատմութիւնեան մէջ փնտռեմ։ Բայց Ճշմարիտը խոտելու համար՝ Հայը ինչպէս նաեւ ուրիշ ազգերը Ռուսաց մէջ մասին բնութիւնն առնի ասելու թիւն, արհամարհանք եւ ուրիշ անախորժութիւններ կը կրեն։ քան թէ կը հատուցանեն, որուն վրայ Յոյնին ալ համագրած են, եւ անոր համար շատ գործատնութիւնեան մէջ նոյն իսկ իրենք աւելի Հայոց վրայ կը վստահին։ Թէպէտեւ վերջին ատենի տեղեկութիւն է որ ասանկ անտիրութիւնեան պատճառները շնորհուին ու վերնոն, դիպէս դի Ճշմարիտ քրիստոնեական սէրն ու երկրորդ ազգի մը յատուկ բերէ, սակայն հոս հին ու նոր պատրանքներն զատ՝ ուրիշ քաղաքական դէպք մը ալ կայ, որ մեծապէս նպաստակին շատ արագը կ'ընէր, այսինքն Տաճկաստանի Հայոց եւ Ռուսաց ունեցած միմեանց, որն որ նոյն երկու ազգերն իրարու միջոց զուգատեղիչ ու. զուգավարդիր կ'ընէ, եւ անոնց՝ իրարու հետ միացել կու տայ։

Հարկ նկատմամբ բաւած զորանալի ու միայն Հայոց սեպհական բան մը չէ, եւ պատճառն է կէս մը հրէից խարեբայ բնութիւնը, կէս մ'ալ մանաւանդ արեւելեան հրէից քրիստոնեաներու դէմ յայտնած թշնամութիւնը։

Ինչպէս անոր՝ զոր կ'ըսէ թէ Ազգայզրէն նաեւ գիւրագայրն կ'ատէ,, որն որ ստոյգ չէ, մանաւանդ որ հակառակ՝ Հայրդէն Եւրոպացւոյն անանկ մեծ ու չարիացոյց հակում՝ ունի, որ միշտ դանիկայ կը գրէ ու շատ անգամ ալ նաեւ կարգէն անոր կ'նմանի։ Բայց կան քանի մը մեծ պարագաներ, որոնք գՀայրդէն Եւրոպացիին բնականապէս քիչ մը հեռու կը բռնեն, եւ որոնք դուցէ Պր. Ռիկէրի պատճառ եղած ըլլան վերի անուղղակի խօսքը գրելու։ Նախ Լենդոգեան սովորութիւնն ու վարմունքն Բուրքին պարբերութիւնը, որ շատ հեղ դժուարին կ'ընէ Հայոյն ու Եւրոպացւոյն մէջ մտերիմ կապակցութիւնն ու բնաւանական կենակցութիւնը։ Երկրորդ Հայոց Եւրոպացիներն ունեցած վախ, իբր թէ ասոնք Ցանկասանի մէջ տեսի որ դանեն, իսկոց տեսնի դիտումները կամ տարօրինութիւնները կամ հատմամբը կրնան տեղայուղ ապուռաստ ելնասել եւ. կամ իրենց քաշել, որն որ իրար ալ շատ անգամ կը պատահի։ Երրորդ՝ Հայը կը ճանչնայ իր մասնաւոր շահը, եւ նոյնը դիւրաւ ուրիշին չի զարգ։ Չորրորդ կայ ան պարագան, զոր որ նաեւ Պր. Ռիկէր եւ. ուրիշ Եւրոպական ճամբորդներ ցաւով կը յիշեն, այսինքն Եւրոպացին Արեւելք անցնող ու բնակող մարդիկներուն մէջ կան խեղ մը բանտանդիր անձինք, որոնք գժրախտութեամբ իրենց վարմունքը մէջ այնչափ դողկի ընթացք մը չեն ցուցներ, որով եւ Ժողովրդեան ուշիւ ապէկ հոգաս. չեն ստանար, ու նոյն իսկ Եւրոպայի առնուան ալ նախատինք կը բերեն։ Ա՛ս ու ասոր նման քանի մը պարագաները՝ սարակոյս չեղ որ շատ անգամ՝ Հայոյն ու Եւրոպացւոյն մէջ բնական հիրոյ թիւրիմ կամ ընդանի հակամարդկան պակասութիւն մը կը պատճառեն, բայց ասկից ոչ երբեք կրնար ուղղակի Արեւելեան հետեւցուիլ, եթէ շնորհ որամանութեան մեր դրուէր եւ. կամ իրենց գիրն աւելի հասուն մտածութեան մը նիւթ ըլլար։ Եթէ ասանկ պարագաներէն կարելի ըլլար շնորհ հետեւցընել ու ըսել, Ա՛ս ազգը մեկոյը կ'ատէ, ան ժամանակ պէտք էր ըսել որ չէ թէ Հայերը միայն, այլ ամէն ազգերն ալ իրար կ'ատեն, վասն զի ոչ մը չկայ որ մեկալին հետ այսպիսի յարաբերութիւններ ունենայ։

(Մնացեալն ուրիշ անգամ)

ԿԻՐԱԿԱՊԵՐԱԿԱՆ

Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Պետութիւնքներուն ամուսնա-յարաբերութիւն եւ հանրագրութիւն։

ԱՌԱՋԻՆ առաջին յիշատակութիւնն վերջին Եւրոպայի ու Հիւսիսային Ամերիկայի պատմութիւնն իրարու հետ համեմատելու ըլլանք, ամէն կողմանէ Միացեալ տերութիւնց նպաստաւոր կը գտնենք։ Անկից 60 տարի յառաջ բոլորանակ Միացեալ Երկիրք՝ գեռ խարան ու. անդնոտ ընդարձակ անապատ մը էր, ուր հարիւր քանի մը տարաբաժիններ զարգացութիւններ ստէին անդին ցիր ու ցան կը բնակէին։ Արդ ան երկիրն ալ նուաճելու, Բայց չէ թէ օգտածան գրչներ տանող եւ ձեռաներին շաղշղուն ու քաջահնչուն վիճքեր բռնող զինուորներէ, հապա երկրագործ մշակին անխոնջ եւ անմատակ ջանքէն, ձեռագէտ արուեստաւորին յաջողութիւնէն ու փաճառակոյտ հնարիմոյ ու գիմաղրաս. հոգիէն։ Ասոնք ճանապարհներ շորցուցին, թանձրախիտ ու խառնարտանտ անտառներ բուսաւորեցին, ճամբաներ բացին, ջրանցներ փորեցին, նաւեր շինեցին եւ ծաղկեալ տերութիւններ հիմնեցին։ Ասոնք այսչափ քիչ ժամանակի միջոցի մէջ՝ նոյն տնտարատ 10 միլիոն ժրաջան ու գործատէր մարդիկներով լիցուցին, խաղաղութեան, արուեստներուն, քաղաքական ու կրօնական ազատութեան եւ ընդհանրապէս քրիստոնէութեան՝ նոր Հայրենիք մը պատրաստեցին։ Միայն իր դեսերուն վրայ եղած առեւտուրը՝ Եւրոպայի եւ Հիւսիսային Ամերիկայի միջեւը եղածին գրեթէ կը հաւասարի։ 1817էն յառաջ՝ նոր Օրլէանի եւ վերի երկիրներուն հետ եղած առեւտուրին շրջանը 20 նաւերով կը դառնար, որոնք մէկոնց ոյսուան սրա Միսսիսիպի գետին վրայ բռնով միայն մէկ շոգենաւին ապած բեռնէն աւելի քիչ կը տանէին։ իսկ հիմայ ան արեւմտեայ երկիրս ներս մտած եւ դուրս եղած փաճառաց դիրք՝ 525 միլիոն արծաթի գիրքնը կ'անցնի։ եւ յառաջուան անապատներուն մէջ չէ թէ հարիւրաւոր՝ հապա հազարաւոր քաղաքներ կը կանգնուին։

Միացեալ տերութիւնց բռնած երկիրը՝ Եւրոպայէն, Ռուսաստանն ալ մեկտեղ առնելով՝ միայն մէկ քանի հազար քառակուսի մղոն փոքր է։ Արեւելք քիչ մ'առաջ՝ բոլոր կիսանքն ու շարժումը եւ բոլորանակ տարբերութիւնը՝ միայն արեւելեան կողմեն եւ Միսսիսիպիի երկրին վրայ կուգալու որուած էր։ իսկ արեւմտից հեռաւոր դաշտերուն եւ մարգագետնիներուն մէջէն ու լիմանց վրայէն միայն քիչ վաճառականներ իրենց կարաւանով, կուղքի (փո

Գ.

Հին ու նոր ամբարտաւան հերետիկոսներ մեր դարուն մեր աչքերուն առջեւ կ՚ելլան ու կ՚անցնին։ Ամենուրեք ցիրուցան։ Ոչ ոք կ՚ուզեր զանոնք։ Ոչ ոք կ՚ուզեր զանոնք։ Ոչ ոք կ՚ուզեր զանոնք։ Ամենուրեք ցիրուցան։ Ամենուրեք ցիրուցան։ Ամենուրեք ցիրուցան